

A H E T E D I K irodalmi folyóirat

BERTA ZSOLT: KALEF JÓNA DÁVID RECENZÍÓJA 2016. JÚNIUS 26.

A "Kalef" című regény nagyon jó, vagyis inkább zseniális. Mindehhez még szórakoztató is. Basszus, lelkesedem. Szerkesztőként sokat olvasok. Bevallom, néha sorokat ugrok, van, hogy már csak a szókészletet figyelem, átugrom a leíró részeket, lapozok, például ha erkölcsi tanulságok jönnek. És itt mégis lelkesedem, Berta Zsolt meglepett! Egy barátom adta a kezembe, szabadkoztam, hogy a restanciák, a feladatok: túl vastag, verset, novellát vállalok, de egy regénybe belekezdeni? Azt is mondta, hogy érdemes, hunyorított, meg hogy fog tetszeni. Jó, elkezdem, aztán meglátjuk! Aztán azt vettem észre, hogy keresem az alkalmat az olvasásra. Régen volt így. Azt hiszem, hálás vagyok.

A Kalef a Kis Valentino világa. Biztosan láttad, amolyan kultuszfilm... A mi regényünk, a Kalef könnyed, világot teremtő, forgatókönyvszerű, és egyben élettel teli. Nincs benne izzadságszag, erőlködés, alibi foci. Az 56-os forradalom után, a hatvanas évek elején játszódik, de karakterei mégsem idegenek, olyanok, mint anyáink, apáink, és olyanok, mint mi voltunk fiatalon. Sallang- és csöpögésmentes érzések, nagyszerű írói távolságtartás – azaz kitűnő arányérzék, kedves Zsolt, így ismeretlenül is: ez is nagyon rendben van. A könyv olvastatja magát. Olyan, mint egy ifjúsági regény, de mégis jóval több annál. Igazi mestermunka a karakterek kezelése, a történések alakítása – maradjunk a filmes terminológiánál – a dramaturgiája.

A nagy dolgok egyszerűek. Ez is az.

Keresem olvasmányélményeimben az előképeket, elsősre Molnár Ferenc Pál utcai fiúkat, aztán Pásztor Árpád Muzit, vagy a Sásdi Sándor Súlyom utcai fiúkat találok.

Hiába, az ember kötni akarja, dobozolni, rangsorolni, érteni. A Kalefet közelebb érzem magamhoz.

A főhős apámmal évre pontosan egyidős, a történet a Moszkva tér környéken játszódik, ami számtalan találkozásom helyszíne volt: "négykor az óra alatt", s nem volt további kérdés, mindenki tudta, hogy hol.

A főhős abba az iskolába járt, amibe a fiam jár most a Városmajorban. Az utcák 25 évvel később ugyan, de az én utcáim is lettek. Így ismerősök voltak a helyszínek: a nem régen bezárt Jégbüfé vagy a Mézes Mackó, a szutykos kockásterítős Makkhetes vendéglő, ahova gyakran mentünk családdal. A Május 1 és az Uránia, utóbbi moziba minket is behajtottak Jancsó-filmet nézni. A Rolling Stones és a Beatles, meg a Doors – csak mi nem szalagoston, hanem Videoton magnón, kazettán.

Anyámnak is volt Mambó magnója, azon hallgatta a Metrót, Illést stb. Emlékszem rá. Apám óbudai volt, a Tímár utca környékén lófrált, meg a Kiscelli kastély környékén. A Liversing koncertekre járt az óbudai Lajos utcai klubjukba, távolról ismerte a téglagyári galerit, de csak a környékbeliekkel lógott.

Apám végül a nyolcvanas években disszidált, vagy húsz évet volt kinn Németországban, nyugdíjasnak jött haza.

Igen, és ott voltak a tuják: a 6-os villamos, a 61-es és az 56-os. Szimbolikus volt, hogy az 56-os villamos a Moszkva tértől a Hűvösvölgyig közlekedett. És persze úgy gondoltuk mi is, hogy a Fradinak drukkolni hazafias kötelesség. Nagyapáimmal még hallgattuk a Szabad Európát, régi, öblös hangú csöves rádión. Nem volt túl okos dolog, de ezért nem tanultam a megszállók nyelvét, az orosz.

*„Budán, a Vár alatt van egy kedves tér,
Budán, a Vár alatt van a Moszkva tér.
Erre jár, ki boldog, Erre, aki fél.”*

A Hobo szövege ez az 1988-ban megjelent Tiltott gyümölcs című albumról.

Gödör, Korcsolyapálya, Kalef, Moszkva, Széll Kálmán... Különböző elnevezések, de mind ugyanazt takarják: Buda, sőt talán egész Budapest egyik legforgalmasabb és leginkább emblematikus terét. Aki nem tudja, annak írom, hogy tér a Rózsadomb és a Várhegy közötti völgyben, a Margit körút, a Krisztina körút és a Szilágyi Erzsébet fasor találkozásánál fekszik, az I., a II. és a XII. kerületek találkozásánál. Itt van a 2-es metróvonal egyik legforgalmasabb állomása, melyet 1972-ben adtak át a forgalomnak.

A tér, a terület első elnevezésének háttere, hogy az agyagkitermelés miatt ezen a helyen egy nagy gödör keletkezett, mely megtelt vízzel, és az így kialakult bányatavat télen korcsolyapálynak használták.

Korábban, 1860 körül még füves rét volt, az 1880-as években lett agyagbánya és téglagyár, 1908-tól tenispálya, 1914-től sportpálya és klub-csarnok is létesült. 1929-ben nevezték el (először) Széll Kálmánról, aki

1899 és 1903 között az akkor még Magyar Királyság miniszterelnöke volt. 1951-ben az oroszbarát politika okán elnevezése Moszkva tér lett, hogy Rákosi Mátyás e gesztussal is kifejezze Sztálin iránti hódolatát. Azonban sokak számára képtelenség volt a megszállók fővárosának nevét használni, így az argóban maradt a Kalef. 2011-ben visszakapta a Széll Kálmán nevet, épp mostanában építik át. A legendás köztéri órát leszerelték és rögtön el is szállították a Kiscelli Múzeumba.

A Kalef a Kálmán egyik becézési formája, sokan innen eredeztettek az elnevezést. Az író viszont azt nyilatkozta, hogy a tér elnevezése a kalefaktor szóból ered, ami a háború előtt a fűtő szakmát jelölte. Ők pedig sokan ott ácsorogtak a Széll Kálmán téren, ami már akkor is az alkalmi munkások reggeli gyülekezőhelye volt. A Várban lakó és a környékbeli úriasszonyok reggelente ide tipegve bérelték fel az ácsorgó fűtő kisinasokat, kalefaktorokat, hogy polgári otthonuk kandallóit megrakják fával, és alá tüzet rakjanak. Az biztos, hogy a szlengben még ígét is alkottak belőle: nemes egyszerűséggel kalefozásnak hívták a téren ücsörgést, beszélgetést, randevúzást. A kalefosok a Moszkva téren gyülekező, összeverődő, bandázó fiatalok voltak, akiket nyugati irányultságuk, politizálásuk és rendszerellenes „kilengéseik” miatt 1956 után szigorúan megfigyelt a rendőrség. Beatzene, hosszú haj, tornacipő, farmer – ezek voltak a galeri tagjainak külső jelei. A Kalef-galeri a hatvanas években kemény fejtörést okozott az államvédelmi hatóságoknak és a rendőrségnek, ezért külön titkos apparátus foglalkozott a hatalom szerint „kezelhetetlen, zavaros fejű, Nyugat-imádó, a munkát, valamint a kommunistákat és a többi tisztességes embert gyűlölő huligán” elemekkel.” – írja Kruppa Géza az MNO oldalán. Markó György szerint „valójában értelmetlen, afféle lázadó, a

stiklikre mindig kapható, életvidám kamaszokról volt szó, zömükben deklasszált polgári családok csemetéiről, akik a téren találkoztak, hogy közösen üssék agyon az időt, és együtt álmodozzanak a szabadságról."

Ezért szeretem ezt a könyvet? Mert szintén deklasszált, polgári család lázadó gyereke voltam? A kádári puha diktatúra már más volt, nekem nem volt dolgom rendőrrel, nem voltam brahis srác, csak egy olvasott, szabálykövető úri ficsúr nemzeti önérzettel és elkötelezettséggel. De mégis van valami közös gyökér. Így érzem.

Kern András a Hé, '67 című dalban korabeli szalagcímeket idéz föl:

„40 éves a Lollobrigida! Lakat alatt a Moszkva téri galeri!..."

Berta Zsolt regényét az apja sorsa ihlette: így válaszolt arra a kérdésre, hogy volt-e értelme az apja ellenállásának. Kötelességnek élte meg. Nem azért, mert értelmes, vagy mert kényelmes, vagy mert hősi. Hanem mert erkölcsileg nem volt más választása.

Ő ilyen volt, szálfegyenes gerinccel. És persze kiirtott ambíciókkal.

Idézek a Mandiner című lapban megjelent interjúból, ahol 56-ról kérdezik:

"Még mindig az a helyzet, hogy mindenki a saját vélt igazát akarja visszaigazolni benne. A jobb- és a baloldal is csak bizonyos részeit tartja magáénak, a számára nem tetszőket pedig eltagadja. Bármilyen közhelyes, de ez a fajta megosztottság a legnagyobb betegségünk, ez mérgezi a mindennapjainkat. Vita helyett hátat fordítunk egymásnak, a közélet minden területén. Például normális, hogy egy

országnak két írószövetsége van? Ugyan hol folyjanak viták, ha nem az ország írószövetségében? És ha ebben a kettőben is felmerül majd valami ellentét? Akkor négy írószövetség lesz? És előbb-utóbb négy Magyarország? Aztán nyolc? Nem kell segítség Trianonból – megoldjuk magunk is."

Zsolt, ha olvasod egyszer: mi itt az Art'húr Irodalmi Kávéházban (tudod, ez egy virtuális galeri) nem foglalkozunk politikával, de tudjuk, miről beszélsz. Kóstolgattak minket már azért, hogy nem vagyunk színhelyesek, bizony sok „önkéntes” van ma is. Az Írószövetség pedig lenéz minket, illetve mindenkit, aki nincs a meghívottak listáján.

Az idézett riportban elhangzik még egy mondat Zsolttól, a szerzőtől:

"A történelem ismétli önmagát. Lesznek még vamzerek, titkosrendőrség, hatalmi játszmák, elnyomás..."

"A díszletek változnak, a történetek nem nagyon."

Ilyenkor belül összepréselődik valami.

Próbál az ember nagy levegőt venni.

"A posta sarkánál egy ballonkabátos férfi fényképez egy nőt. A háttérben a Kalef."

Ha a web-szlenggel ajánlhatom, akkor azt mondanám, ha mostanában csak egy könyvet olvasnál, akkor ez legyen az, a Kalef. Meglátod, hálás leszel nekem!

<http://ahetedik.hu/kategoriak/kritikak-es-recenziok/item/348-bera-zsolt-kalef.html>